

tri odrednice iz male enciklopedije književnih pojmova

sava damjanov

EPSKI DESETERAC (4+6)

— ezoterijski šapat, nulta dominantna, urnebes — salata. . .

On je lirska mečava, koja se poput paperja obrušava sa padina vulkana: lep je kao Baba—Roga, sladak kao otrov, rumen kao parobrod u delti Misipipija. On je štamparska greška, maskirani Paja Patak, Dejvid Bouvi nastupajućeg doba; on je dramski strmpozid, koji se poput suze obrušava sa vrha mog tornja. . .

Kada smo bili mali, učiteljica nas je plašila njime. »Ako ne budete dobri, po vas će jednom doći epski deseterac«, govorila je ona. Ili je histerisala: »Slušajte pažljivo, deco! Ko uveče ne pije mleko, postaće četir plus šest«. Na poslednjoj godini faksa uvela je novi fazon — pevala je kao bugaršticu najstrašniju srpsku kletvu:

»Oj devojko, živ ti bratac bio,
ako ti je pod košuljom muka,
zovi mene, tvoga vjernog druga,
da čeramo u dubravi vuka!
Oj devojko Kurčevog ti krsta,
ako j' meni pod košuljom muka,
daj meneka, za očinu dušu,
da prevučem preko pičke ruku!«

Tako je, sve u tom stilu, učiteljica forsirala isključivo antički razmer, ne misleći na nas. dake, niti na direktora škole. No Aristotel na besu u pravu: davo zaista ne spava (naročiti ne obučeni), što je naša učiteljica platila sopstvenom glavom. Naime, 4. VI te godine njena lepa glava, kao u nekoj bajci, našla se na ramenima Diva, vrhovnog olimpskog boga, a mi prvi put u životu shvatismo šta znači patnja, zavist i sreća. . .

. . . Zbunjeni ovim događajem, odmah smo otišli kod čaleta i zatražili objašnjenje. »Taj stih je prozni nakurnjak«, obavestio nas je Otac. »On je običan filmski trik, Diznilend za nedonoščad, pričica sa Kolime: plav je kao dekolte, simetričan kao papagaj, ženstven kao Don Kihot; on je mikroprocesor koji se soli vinom, tužni holivudski spektakl, pisoar u luna-paruku. . .«

». . . Kada sam bio velik«, nastavio je tata, »kći me je tiho bodrila, navodeći njegov primer. **Ako budeš zao**, govorila je ona, **narašće ti Epski kao Deseterac**. Ili je histerisala: **Piješ li ujutro pivo i jebes li bližnjeg svog (kao sebe sama), postaćeš četir plus šest!** I tako, sve u šesnaest, nije mi dala da živim, invocirajući ponekad čak i same Muze:

**Poj mi, Pizdo, muža toga slavna,
Crven-bana, srpskoga sokola,
koji reče svojoj vjernoj ljubii,
odlazeći u boj na Kosovo:
»Vjerna ljubo, materina reso,
ti ne gladij, i kurac je meso!«**

Ipak, ni to joj nije bilo dosta, pa sam skoro istoga časa morao da intervenišem: pozvao sam je u krevet, da radimo »giči-giči«, obećavši joj zauzvrat sto grama čokolade. Ona se blago osmehnula i setno rekla da hoće, zatraživši usput i čips, ili sto grama žita. **Sve što je ljudsko meni je strano**, procedila je kroz zube, a ja je suptilno podsetih da je tu izreku pre mnogo leta patentirao debeli Sokrat. No, beše već odavno kasno: kraj se približavao neumitno i brzo, stene su padale u ambis, Svemir je eksplodirao u nama. . .

. . . Nimalo zbunjena događajem, ona je otišla kod Bake i zatražila objašnjenje. **DESETERAC JE PIČKIM DIM** (kazala je stara i zapalila lulu), **PAZNIK ZA SLONOVA MUDA**, **KOMPJUTER ZA DEBILE**. **BEZ NJEGA BISMO BILI KAO PILE BEZ SISA, KAO MAGARAC BEZ KAPE, KAO KRAVA BEZ TELEFONA: ON JE SVETLOST LAS VEGASA. POKER ZA OKRUGLIM STOLOM, KOKTEL ZA PARTIJSKI VRH (KOJI SE DINSTA NA ULJU DOK SASVIM NE OMEKŠA).** . . .

. . . **KAD JEDNOM BUDEM MALA, ON ĆE MI BITI UZOR U PROCESU VASPITANJA. Ako budeš dobra, VEJAČE RODITELJI UPORNIJE. OD KIŠE, nikad se neće ostvariti tvoji dečakci snovi: nikada nećeš postati epski deseterac, niti će minduše na tvom cvetu imati boju Teksta. ILI ĆE HISTERISATI: Ko ujutro pije naftu, uveče ne može se smeje kad čuje četir plus šest: ko ne čuje četir plus šest, jednom će postati Baka (plen okrutnog, lukavog vuka).** **PRILIKOM MOJE SAHRANE UVEŠĆE NOVI FAZON, INVOCIRAJUĆI PONEKAD SLOVENSKU ANTI-TEZU:**

*Il' bregovi udaraju more,
Il' udara pastir pastiricu,
gorsku vilu među oči čarne;
niti pastir udara brežuljak,
niti vila siluje pastira,
već to more jebe pastiricu!*

I TAKO ĆE, SVE U TOM STILU (T. J. SVE U ŠESNAEST), ZUJATI RODITELJI, TEŽEĆI DA OD MENE NAPRAVE SKLADAN DESETERAČKI STIH. DEBELI PLATON, IPAK, BEŠE SASVIM U PRAVU: RODITELJI SU PREHRAMBENI ARTIKAL BEZ KOJEG SE SVAKAKO MOŽE, PA SU ZATO MEKI I-TOPLI, SLATKI KAO ŠEĆERNA BOLEST, NEOBIČNO UKUSNI U TIGANJU. NARAVNO, DIREKTOR NAŠE ŠKOLE TAKOĐE ĆE PROVALITI OVU TAJNU, PA ĆE — VALJDA DA NAPRAVI ŠTOS — STUPITI U STRAJK ŽEDU: MI ĆEMO GA PRONAĆI TEK 4. VI, DATI MU MALO ŠITA, I NAJZAD GA PUSTITI DA UMRE.

. . . **POMALO ZBUNJENA OVIM DOGAĐAJEM, OTIĆI ĆU U ŠUMU I POTRAŽITI VUKA, KOJI ĆE TAD HODATI SVETOM PREOBUČEN U OKRUTNOG DEDU.** Šta je deseterac? ZAPITAĆE SE ON. Pa to je bar jasno, bako: mesnata polutka sira, kompjuter za slonova muda, praznik za magarca bez kape; deseterac je, dakle, Diznilend sa Kolime, pisoar prepun vina, simetrični Don Kihot: lep je kao strmpozid, otrovan kao Paja Patak, maskiran kao štamparska greška: i tako dalje, i tome slično i sve u tom stilu, sve u šesnaest! . . .

EPSKI INTERMECO

OSMERAC (simetrični, 4+4), BEZ KORMILARA

— metrički katihizis. . .

Ko je pobedio u trci na 100 metara ledno? Osmerac bez kormilara, zvani »kajak na mirnim vodama« ili »riba bez bicikla!«

Ko je bio drugi u skijanju grčko-rimskim stilom?

Simetrični osmerac, sa bezbroj pogodaka: 33 u metu ili 11% od svakog dvadeset petog! Ko je osvojio bronzu u teškoj kategoriji na svetskom prvenstvu u fudbalu?

Osmerac 4+4, zvani »četvoročlana banda« ili »poslednji heksagram Kabale!«

Ko je peti polufinalist košarkaško-šahovske lige?

Simetrični bez kormilara, zahvaljujući fantastičnoj vožnji: prf rezultatu 2.0 postigao je gol, što znači jedanaest stotinki pre isteka pete četvrtine!

Šta svemu ovome još može da se doda?

Simetrični 4+4 zauzeo je šesto mesto na reliku »Monte Karlo«, bio je sedmi u disku, osmi u tenku s preponama, deveti u klikeranju, deseti u raketi. . .

Kako je sve to podneo osmerac sa kormilaram (asimetrični 3+5)?

Ostavio je zauvek ronilačku opremu, stavio prst u dupe i jedne mesečine bez noći poleteo put dalekih zvezda. Tamo se odmah prijavio za evropski šampionat u sportu i osvojio bezbroj iktusa, daktila, troheja, cezura. Ipak, to mu je bilo malo, pa je upisao kung-fu i uskoro postao prvak Balkana u džogingu. Zbog toga je, s punim pravom, očekivao nagradu za fer-plej, ali ona mu je izmakla (što je takode ljudski: jer onaj ko je nepismen, najbolje čita i piše). Na tronu poraženog, on je trijumfalno umro i tako zapečatio sudbinu simetričnog osmerca. 4+4 (bez kormilara) tada je napustio arenu, pa su gladijatori morali tražiti drugu loptu. Tokom tog dugog traganja došlo je do pobune robova, odnosno do evolucije ameba. . .

Kako se sve to zbilo?

Evo kako se zbilo: osmerac o kojem je reč snažno je presecao zaledene talase proze. U susednoj odaji mesar je tranžirao vola, četiri kuće dalje krojač je sekao vene, a u obližnjoj seoskoj krēmi ja sam ležao na podu, jer mi je nepoznat bol presecao junačke grudi. Na slici iznad mene osmerac o kojem je reč snažno se probijao napred, a u susret mu se kretao čuveni oksfordski četverac; tad presekok votku pivom i vratih pogled na sliku: magistralni put bio je potpuno čist, osmerac i četverac mogli su se mimoići — štaviše (ustanovih), staklena zgrada proze već beše utonula u mrak, pa je viteški turnir mogao mirno da počne. Pošto nije bilo torera, sudije su tražile da se osamnaesti član njihove navalne petorke ipak odredi žrebom: uključene su štoperice, pistom se zaoirio zvuk pokvarenog motora i igrači presekoše rakiyu mladim vinom. Osmerac o kojem je reč polako je tonuo u luku: kormilar je žonglirao palicama za bezbol, ragbisti iz Kembridža složno su pevali himnu simetričnom prvenstvu u smrti, a 4+4 je glavom dao odlučujući koš. Počinjao je treći set, ali korida je i dalje preživljavala preposlednju rundu, kada je nokautiran poslednji skakač u vis: tako je postignut rekord koji i danas postuju hokejaši (20 decimetara i čitavih 13 minuta). Izvan terena odvijala se jutarnja rekreacija: dvočasovna fešta, koja je trajala šest sekundi, završila se tek prekluču u novosadskoj masonskoj loži, a da se do tada nije pojavio osmerac bez kormilara! Kako je to, međutim, narušavalo koncepciju igre; presekok još jednim pogledom pomenutu sliku (a zatim konjak šerbetom): ukazao mi se zvezde, dramski zapleti, katarze, veliki jedrenjaci iz NoveAtlantide, veslački maratoni i pitanja bez kraja (*ko je bio ledni u pobedi na 100 trka, ko je bio grčki u stilu rimskog drugog, ko je osvojio fudbal na svetskom prvenstvu u bronzi, ko je peta košarkaška liga šahovskog polufinala, šta svemu ovome ne može da se doda?*). . .

. . . Zaista, šta svemu ovome ne može da se doda? Možda samo to da, stavivši prst u usta jedne zvezde bez puta, poleteh ka dalekoj noći: tamo se smesta prijavih za simetrični osmerac (4+4, bez kormilara), koji tako (polako) uplovi u staklenu zgradu proze, potonuvši zauvek u zaledene talase vode; eto, tako je to bilo, eto tako se sve zbilo: naravno, posle smo još neko vreme živeli u istoj kući, ali nismo imali dece: da, baš tako je to bilo, baš tako se sve zbilo!

DŽU-BU

— Luis Bunjuel, Trislan Micić, Ljubomir Cara, Endi Penderecki, Krištof Vorhol. . .

Grci su rekli **džu**, a Rimljani **bu**; varvari se složiše sa **bu**; krtice, potom, prugtaše **džu**, a njihovi potomci povratiliše **bu**. Tako je, eto, stvoreno **džu-bu**, tako je počeo slavni trojanski rat, koji je trajao danima i noćima, nedeljama i mesecima, godinama i decenijama (jednom rečju — vekovima), sve dok Umjetnost konačno nije

uzela stvar u svoje ruke. U tim veštīm, iskusnim rukama stvar se neverovatnom brzinom smirila: Umetnost ju je najpre nežno pomilovala, zatim protrljala vrhovima prstiju, da bi najzad, posle nekoliko ubrzanih pokreta napred-nazad, sve bilo gotovo...

...Nezadovoljan ovakvim razvojem događaja, Zarez M. Crnjanskog zatraži reč.

— Slušaj mala — obrati se on Andrićevoj Prozi, pogledavši je zavodnički. — Ako se naljutim, napisaću te, pa ćeš onda videti svog Boga (onog o kome govori Domentijanova Svetlost)!

— Kad si već takav mangup, onda je probaj otkucati direktno u mašinu — dobaci mu ironično — koketno Venclovićeva Beseda, ljubomorna, valjda zato što je sve do naših dana ostala u rukopisu.

— Opa bato! — uzviknu iznenađeno Ladin Kalambur. — Bogme još nisam čuo da je neko nekoga potucau u pisačkoj mašini. Šta bi to trebalo da znači?

— To, brate, znači da u ovom cirkusu opet neko nekog nemilice jebe — odgovori mu Vojslavljeva Poezija merkajući ispod oka Vukovu Reformu.

— E, to će onda biti kao kad je onaj jebao ježa u leda — osmehnu se dvosmisleno Usmena Književnost. — Šta ti misliš o tome, dragi Orfelino?

Pošto je Orfelin čutao, postavljenu zagonetku pokušao je da razreši Koderov Jezik, ali za džabe, jer ga Dositej Obradović nije baš najbolje razumeo. Intervenisali su tu i Sterijin Humor i Nastasijevićeva Začudnost i Kantakuzi-

nova Bogorodica, ali uzalud — Srpski Realisti nikako da ukapiraju šta oni hoće da kažu. Jedino su se, izgleda, Dučićeva Forma i Dišov Pessimizam dobro snašli u takvoj situaciji: otišli su, lepo, u »Astoriju«, iznajmili sobu za dnevni boravak i ostali u njoj zatvoreni sve do 18 h.

— Vidi ti njih — prokomentarisao ovu švaleraciju Ristićev Esej. — Ko bi rekao da će otići baš u »Moskvu«? Sto nisu skoknuli preko do, »Interkontinental«, tamo je jeftinije?

— Zato što u to vreme »Interkontinental« još nije bio izgrađen — prezrivo se obrecnu Teodosijevo Žitije.

— Ja bih, na primer, šetao po Kalemegdanu da sam uspeo čapiti Škerlićevu Kritiku! Samo bi me to koštalo barem dvesta kritiki! — rezignirano konstatova Vinaverov Stil.

— A šta bi nam falilo da maznemo nešto mlade: mlado meso je prava piletina — predložije uglas Rastkovo Otkrovenje, Brankov Rokajni Eros i Zenitistička Konstrukcija (samo su Prozodija L. Mušickog i Nadrealistička Podsvest čutale).

I dok se, tako, u ovom finom društvu vodio razgovor o jebačini, neki već behu prešli sa reči na delo. Naime, gore na trapezu su se sasvim ozbiljno spandali Renesansa i Barok, i to naočigled svojih zakonitih supružnika Romanizma i Avangarde. Poučeno njihovim primerom, Prosvetiteljstvo je takode pokušalo da nađe partnera (ili partnerku), ali mu to nikako nije polazilo za rukom: klovnovi su već odigrali svoju tačku, a dresirane životinje baš nisu bile raspoložene za seks. Nije bolje prošao ni Bidermajer, ali je zato Ekspresionizam na brza-

ka zviznuo Postmodernu, ne vodeći računa o tome da vrši protivprivredni blud: uostalom, možda je bio ohrabren činjenicom da su se sličnoj aktivnosti prepustili Klasicizam, Manirizam i još neki, pa im ni dlaka s glave nije falila! U svakom slučaju, dok su se pravi majstori zabavljali na pravi način, naše fino društvo je i dalje štrikalo crevca, očekujući nastup novih akrobata: Pavlovićeve Refleksivnosti, Popinih Mitologema, Miljkovićevog Neosimbolizma, Kišovog Organizovanog Haosa, Pavićeve Fantastike, Kovačevog Dokumenta, Pečićevog Univerzuma i tsl. ...

...Razočaran ovakvim razvojem događaja, Damjanov iznenađa odlučio da preuzme Stvar u sopstvene ruke. Cimao ju je gore-dole, mazio i stiskao, ali bezuspešno: Stvar je uporno ignorisala sve pokušaje njegovih neveštih ruku. Onda je mladeni Damjanov uzeo laso, želeći da uhvati neku devojčicu spremnu da pomogne, ali ni u tome nije uspeo. Najzad je, u krajnjoj depresiji, zaključio:

— Ne ide, pa ne ide: čim čujem reč revolver, odmah se mašim za kulturu. Eto, zato valjda i nisam otišao u trojanski rat!

Pa je, siromašak, bacio bojno koplje, uzeo štit u zube i uz pomoć čuvenog dr Save podigao optužnicu protiv čitave te džu-bu ekipe — koja mu već stolicima zagorčava život. ...

NaRaVoUčEnIje

Tužibaba Jeca
ulovila zeca:
zec se opio,
tužibabu šopio!

noćni intermeco

pomalo apsurdna igra na četiri glasa

atila balaž

(Muzika: Raund midnajt Majlsa Dejvisa. Nakon izvesnog vremena muzika se utišava, neko navija budilnik, zatim s dva energična pokreta — bira dva telefonska broja)

Žena: (PRIJATNIM, MEKIM TELEFONSKIM GLASOM) Tačno je 23 sata, 15 minuta, 20 sekundi. (ODGOVARAJUĆI TELEFONSKI SIGNAL) Tačno je 23 sata, 15 minuta, 30 sekundi. (ODGOVARAJUĆI TELEFONSKI SIGNAL) Tačno je 23 sata, 15 minuta, 40 sekundi... (KRATKA PAUZA) (ISTI PRIJATNI, MEKI TELEFONSKI GLAS) Oprostite, da li mogu, promene radi, da vas sada nešto ja upitam?

Muškarac: (IZNENAĐENO) Kako da ne, samo izvolite...

Žena: Da nije možda vaš budilnik marke INSA?

Muškarac: Jeste.

Žena: Nije vredan truda.

Muškarac: Kako, molim vas...?

Žena: (ODLUČNO) Uzalud se bakaćete s njim, neće vam zvoniti.

Muškarac: Neće zvoniti? Ali do sada je uvek...

Žena: Zar vam je doista uvek zvonio? Ovoga puta neće.

Muškarac: (PRAVDAJUĆI SE) Nemojte mi zameriti što sam posumnjao... Vi mislite, dakle, da se pokvario?

Žena: Dozvolite, mi se još i ne znamo, a vi već ispoljavate žarko interesovanje za moje najintimnije misli...? (PODRUGLJIV HIHOT)

Muškarac: Ma ne, nikako... Ja sam hteo samo da navijem ovo čudo, pa sam pomislio da bih mogao proveriti i tačno vreme, da nazovem Centralu, kad tamo...

Žena: ...kad tamo, Centrala se raspituje za vaš budilnik! I zar je to toliko neobično?

Muškartac: (SAVLADAVŠI DONEKLE ZBUNJENOST) Pa šta da kažem, priznajte i sami, ne događa se svaki dan da Centrala uz sažetu informaciju daje i dodatna objašnjenja. I da... uopšte...

Žena: ...kako Centrala može da se upušta u neslužbeni razgovor sa strankom koga zanima jedino tačno vreme. Po pravilu, zadatak Centrale je da daje kratke i jasne informacije, međutim, među njenim službenicama ima i opasnih torokuša. Naročito u ovo pretponoćno doba. (GUGUTAVIM, GRLENIM GLASOM) Dosadujem se.

Muškarac: Šta radite?

Žena: Dosadujem se... zar je to nešto neprirodno?

Muškarac: (UZ ZVUČNE EFEKTE KOJI, PO SVEMU SUDEĆI, POTIČU OD ČEŠKANJA NEOBRIJANE BRADE!) Ja vas savršeno razumem, mada ovako kasno, gotovo u ponoć, više nisam obavezan bilo koga ni da razumem, niti da zabavljam.

Žena: (POMALO UVREĐENO) Niste obavezni? Molim... Ponuđen ko počašćen. E pa, laku noć!

Muškarac: (UPLAŠENO) Oprostite, gospodice, nemojte prekinuti vezu. Shvatite me, preklinjem vas! Bio sam veoma pospan, hteo sam da legnem, ali sad sam se sasvim rasanio. Nemojte spustiti slušalicu, molim vas! Kakvo časćenje? O čemu je reč?

Žena: (SMEJUĆI SE) Čujem, niste se spremili za ovaj randevu.

Muškarac: Kako da vas razumem?

Žena: Možda ste se istuširali, ali niste se obrijali, pa sada češkate bradu.

(STRUJNJAVA ZVUK ČEŠKANJA DVODNEVNE BRADE)

Žena: Mora da imate prilično jaku bradu, gospodine. A s ovakvim čekinjama teško se može telefonirati! Elektricitet koji nastaje u korenu dlaka stvara ne malu pometnju na Pupinovoj skali, što potom u Centrali može da izazove sasvim pogrešne utiske. A sve te sporedne šumove teško je odstraniti, pa nije ni čudo što ukupni utisak nije potpun. Ali, šta ste vi, zapravo, želeli?

Muškarac: (SMIRENIJE) Ja? Zapravo... ništa. Stigao sam kući posle devet, mrtav umoran. U letnjem bioskopu prikazivali su neku nadasve zamornu melodramu. A i inače, imao sam težak dan. Vredi još napomenuti da sam od ostataka poslednje plate kupio sebi cipele. Šimike s blago zatupljenim nosom. Gado su mi nažuljile pete, jedva sam se ispeo na osmi sprat. Morao sam da ih izujem već na trećem jer je lift, naravno, opet bio u kvaru. Grabio sam — da ne kažem: stremio u visine — onako u zoknama. Ne znam, ove naše cipele naizgled nisu loše. Lepe su, ali tvrde... U odnosu na italijanske — nebo i zemlja! Svejedno, razgaziću ja njih. Kad ih pogledaš, čini ti se da bi mogao proći u njima čitav jedan svetski rat. Neka ih davo nosi, kupiću još jedan par istih, samo u mekoj varijanti. Jer — kad sam se već ovako raspričao — znate li šta sam uradio u svom prevelikom besu čim sam stigao kući?

Žena: Baš me zanima...?

Muškarac: Zavitlao sam nove novcate cipele kroz prozor.

Žena: Pogrešili ste. Jer prethodno, naravno, niste izvadili pertle?

Muškarac: Nisam... Zašto je trebalo da ih izvadim?

Žena: (ZAMERAJUĆI) Jer to nije u skladu, rekla bih čak i da je u suprotnosti s propisima Opštih operativnih smernica telefonsko-telegrafskih komunikacija. Zar niste znali?

Muškarac: Nisam.

Žena: (S POMALO AGRESIVNOM UPORNOŠĆU) Naravno, to i nije stvar omekšivača. Pretpostavljam da vam nije poznat ni sadržaj prve rečenice Telefonskog imenika...?

Muškarac: Kao da mi se nešto, kao kroz maglu, pričinjava...